

Лекція на тему: Контроль і ревізія доходів та результатів діяльності

1. Завдання, джерела і послідовність ревізії.
2. Контроль реалізації продукції, виконання робіт і надання послуг.
3. Ревізія доходів і результатів діяльності.
4. Показники фінансового стану підприємства.

Контроль і ревізія доходів та результатів діяльності – це процес перевірки достовірності обліку, правильності відображення всіх надходжень і витрат, а також визначення реального фінансового результату підприємства (прибутку чи збитку) для забезпечення законності, ефективності та запобігання зловживанням. Це охоплює перевірку всіх видів доходів (від реалізації, фінансових, інших) та пов'язаних витрат, порівняння їх із законодавством, виявлення недочетів та порушень, і має на меті оцінку фінансової стійкості та прозорості діяльності.

Основні завдання

- **Перевірка достовірності:** Підтвердження правильності даних в обліку та звітності щодо доходів і витрат.
- **Дотримання законодавства:** Контроль за відповідністю операцій фінансовим і податковим нормам.
- **Виявлення порушень:** Знаходження фактів приписок, розкрадань, зловживань коштами та цінностями.
- **Оцінка ефективності:** Визначення, чи відповідають доходи понесеним витратам, і як це впливає на прибуток.
- **Попередження зловживань:** Створення системи контролю для запобігання майбутнім фінансовим порушенням.

Об'єкти контролю

- Операції з продажу та надання послуг.
- Надходження від інвестицій, оренди.
- Списання активів та відшкодування.
- Кореспонденція рахунків та бухгалтерські проводки.

Основними завданнями контролю реалізації є: перевірка обґрунтованості і своєчасності укладання договорів на продаж продукції, дотримання договірних зобов'язань; реальність та законність операцій по реалізації; оцінка маркетингової діяльності; виявлення можливостей розширення ринків збуту на економічно вигідних умовах, а також втрат на стадії збуту і винних у цьому осіб; правильності встановлення якості реалізованої продукції, застосування цін і тарифів, правильності формування в обліку доходів згідно П(С)БО 15 “Дохід”, обґрунтованості відображення витрат згідно до вимог П(С)БО 16 “Витрати”. Доцільно також перевірити обґрунтованість планування реалізації продукції, оскільки від правильності і своєчасності планових розрахунків обсягів товарних ресурсів, у тому числі за державними контрактами і замовленнями, визначення ринків збуту, цін значною мірою залежить успішне управління процесом реалізації в ринкових умовах.

Ревізор ознайомлюється з постановкою обліку операцій з реалізації виробленої продукції. Правильна постановка обліку забезпечує систематичний контроль за відвантаженням продукції, своєчасним надходженням коштів від покупців на рахунки в банках за реалізовану продукцію та дає змогу відобразити ці операції на відповідних рахунках обліку. Так, собівартість реалізованої продукції списується на дебет рахунка 90 “Собівартість реалізації”, витрати на збут продукції – на рахунок 93 “Витрати на збут”, доходи від реалізації робіт і послуг – 70 “Доходи від реалізації продукції, робіт і послуг”.

Для забезпечення обліку реалізації продукції важливе значення має своєчасне укладання договорів із покупцями й замовниками. Для встановлення більш стійких зв'язків рекомендується укладати перспективні договори на декілька років із щорічним уточненням асортименту й кількості продукції.

Ревізор перевіряє, чи здійснюють керівники підприємств систематичний оперативний контроль і облік виконання укладених господарських договорів, враховуючи, що необхідно не тільки своєчасно застосовувати санкції за порушення договірних зобов'язань, а й попереджувати їх. Штрафні санкції передбачаються за порушення термінів відвантаження, постачання неякісної продукції, за некомплектність, відсутність або неналежне маркірування продукції та в інших випадках.

Ретельно контролюють реальність операцій по реалізації продукції покупцям. Для цього списання продукції, тварин і матеріальних цінностей з кредиту рахунків 26, 27, 21, 20, 22 тощо в дебет рахунка 90 зіставляють із надходженням платежів, відображених на рахунках 30, 31.

Достовірність даних про виручку від реалізації вивіряють на основі приймальних квитанцій і нормативних актів про порядок визначення залікової маси та якості продукції, а також внутрішніх документів (товарно-транспортні накладні, журнали обліку надоїв молока, акти контрольного доїння та ін) і реалізаційних цін згідно із договором.

У системі фінансового обліку важливе місце займає облік доходів і фінансових результатів, що визначені на рахунках класу 7 “Доходи і результати діяльності”. На рахунках цього класу накопичуються доходи протягом звітного періоду (року) в розрізі їх видів: доходи від реалізації, інші операційні доходи, доходи від участі в капіталі, інші доходи, надзвичайні доходи. У кінці звітного періоду (року) співставлення доходів із втратами визначаються фінансові результати (рахунок 79 “Фінансові результати”), куди переносяться всі доходи і витрати за рік.

У першу чергу необхідно під час ревізії вивчити об'єкти діяльності, які формують доходи від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності та надзвичайні доходи.

Контролю підлягають: доходи від реалізації, інші операційні доходи, доходи від участі в капіталі, інші доходи, надзвичайні доходи та фінансові результати.

Під час ревізії спочатку перевіряють правильність визначення прибутку (збитку) за даними “Звіту про фінансові результати”. У зв'язку з цим обґрунтовують достовірність статті “Дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг)”, де відображається загальний дохід (виручка) від її реалізації

(без врахування наданих знижок, повернення проданих товарів та податків з їх продажу). Потім перевіряють достовірність визначення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), що визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, зборів, знижок тощо.

Важливе значення також має перевірка визначення валового прибутку (збитку), який розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і її собівартістю.

Поряд із перевіркою прибутку (збитку) від операційної діяльності перевіряють достовірність визначення доходу від участі в капіталі (отриманого від інвестицій), інших фінансових доходів, що отримані від дивідендів, відсотків та доходів, що одержані від фінансових інвестицій, а також інших доходів від реалізації фінансових інвестицій необоротних активів і майнових комплексів, від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

Отже, прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від основної діяльності фінансових та інших доходів, фінансових та інших витрат (збитків).

Особливу увагу під час ревізії звертають на правильність визначення статей надзвичайних доходів і надзвичайних витрат (невідшкодованих збитків від стихійного лиха, пожеж, техногенних аварій тощо), включаючи затрати цих витрат (за винятком сум страхового відшкодування та покриття витрат за рахунок інших джерел), прибутки і збитки від інших подій і операцій, які відповідають визначенню цих надзвичайних подій.

Зміст і вартісна оцінка доходів або витрат від кожної надзвичайної події розкриваються на підставі додатків до фінансових звітів. Перевірка достовірності визначення прибутку від усіх видів діяльності підприємства обґрунтовується перевіркою алгебраїчної суми прибутку (збитку) від звичайної діяльності та надзвичайного прибутку, податку з нього та надзвичайного збитку.

Потім дані “Звіту про фінансові результати” співставляють із даними відповідних рахунків. Зокрема, сальдо, що визначено в кінці року за такими рахунками: 70 “Доходи від реалізації”, 71 “Інші операційні доходи”, 90 “Собівартість реалізації”, 92 “Адміністративні витрати”, 93 “Витрати на збут”, 94 “Інші витрати операційної діяльності”, переносять на рахунок 79 “Фінансові результати” (субрахунок 791 “Результати основної діяльності”).

Процедури перевірки показників доходу від реалізації готової продукції розглядають у зв'язку з її собівартістю. Зокрема, необхідно дослідити правильність розрахунку фактичної собівартості реалізованої продукції, а також перевірити правильність списання витрат (особливо непродуктивних) на дебет рахунка 901 “Собівартість реалізованої готової продукції”. Виявлені незаконні списання на цей рахунок різних витрат, нестач, дебіторської заборгованості повинні під час ревізії корегуватися з метою правильного відображення доходу від реалізації.

При перевірці цих сум фінансових результатів необхідно врахувати відповідну суму податків від прибутків. Для цього ревізор з'ясовує, чи дотримується нормативна база, що регламентує відрахування податку на

прибуток, чи правильно визначається його сума і чи правильно вона відображена в обліку. При цьому суми витрат, які віднесені на фінансові результати, зменшуються на суму податку на прибуток.

Після перевірки правильності відображених операцій на відповідних субрахунках рахунка 79 “Фінансові результати” в кінці року перевіряють також правильність перенесення на цей рахунок сальдо субрахунків рахунка 98 “Податки на прибуток”. Після цього на рахунку 79 “Фінансові результати” визначається чистий прибуток, який переносять на субрахунок 441 “Прибуток нерозподілений”. Для цього записи за дебетом рахунка 79 “Фінансові результати” (відповідний субрахунок) зіставляється із записами за кредитом субрахунка 441 “Прибуток нерозподілений”.

Якщо ж на підприємстві допущені збитки, вони відносяться на дебет субрахунка 442 “Непокриті збитки” і кредит рахунка 79 “Фінансові результати”.

Під час перевірки фактичного прибутку слід встановити насамперед правильність відображення у звітності фактичної виручки (доходу) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Для цього ревізор використовує такі джерела інформації:

- Звіт про фінансові результати;
- журнали-ордери № 1, 2, 6;
- первинні документи на відвантаження (реалізацію) готової продукції зі складу;
- виписки з рахунків у банках;
- прибуткові касові ордери на оприбуткування готівки за оплачену продукцію;
- платіжні доручення (вимоги-доручення) на оплату відвантаженої продукції (товарів, робіт, послуг).

Основними завданнями ревізії фінансових результатів є перевірка:

- правильності обчислення й відображення у звітності доходу, прибутку й рентабельності;
- реальності кожного запису на аналітичних рахунках до рахунків 70 “Доходи від реалізації” і 79 “Фінансові результати”;
- достовірності формування фінансових результатів і розподілу їх за цільовим призначенням згідно з чинними нормативами;
- правильності списання збитку за кожний календарний рік;
- законності віднесення на фінансові результати штрафів, пені, неустойки тощо.

Джерелами ревізії є:

- Баланс, Звіт про фінансові результати; декларація про доходи підприємства;
- реєстри аналітичного й синтетичного обліку результатів фінансово-господарської діяльності (Головна книга, журнали-ордери й відомості до них за рахунками 70 “Доходи від реалізації”, 79 “Фінансові результати”);
- первинні документи, розрахунки.